

ALKOHOLIJUOMIEN REAALIHINNAT TULEVAT LASKEMAAN

Alkoholijuomien reaalihintoja on Suomessa lähivuosina selkeästi laskettava, jotta tuontialkoholista ei tulisi pysyvää uhkaa kotimaiselle myynnille. Jos turistiviinan rajoituksista kyetään EU:n kanssa sopimaan, tämä saattaa onnistua jopa niin, että nimellinen verotaso pidetään ennallaan ja annetaan inflaation vähitellen syödä reaalihinnoista liiat pois. Suomalaisen alkoholipolitiikan sopeutuminen EU-oloihin ei välttämättä ole niin dramaattinen prosessi kuin on sekä pelätty että toivottu.

Näin sanoo seuraavassa haastattelussa sosiaali- ja terveysministeriön ylijohtaja Jarkko Eskola. Eskola johtaa ministeriön ehkäisevän sosiaali- ja terveyspolitiikan osastoa, jonka vastuulla on – uuden alkoholilain oloissa entistä selkeämmin – alkoholipolitiikan suunnittelu ja ohjaus.

EI ALKOA ALKON PAIKALLE

Ennen Alko hallitsi aika suvereenisti niin alkoholipolitiikkaa kuin alkoholitaloutta. Onko yksityisten intressien voima kasvanut jo nyt niin suureksi, että julkinen

kontrolli on se, joka sopeutuu?

– Yksityisten intressien voima on kasvanut nimenomaan julkisuuden kautta ja avulla, erityisesti EU-prosessin aikana. Tässä mielessä ne ovat ilman muuta saaneet lisää painoarvoa. Huolestuttavaa tässä on se, että samaan aikaan perinteisen järjestökentän ääni on selvästi heikentynyt. Tarkoitan ennen kaikkea raittiusliikettä, jonka esittämällä argumenteilla ja linjanvedoilla oli aikaisemmin tärkeä tasapainottava rooli.

Uusi alkoholilaki mullisti vanhan kontrollijärjestelmän. Mihin todellinen valta tulee nyt keskittymään – vai keskittyykö mihinkään?

– Suurin muutos on se, että Alko menetti pääosan alkoholipoliittisesta vallastaan. Vanha Alko-keskeinen systeemi on hajautumassa rypäleeksi STM/STTV/Alko/tutkimuslaitokset. Yleisohjaus on ministeriöllä, hallinto ja valvonta tuotevalvontakeskuksella, tutkimus ja siihen liittyvät toiminnot ovat siirtymässä Stakesille ja Kansanterveyslaitokselle. Kontrollimielessä Alkon tehtäväksi jää lähinnä vähittäismyyntimonopolin ylläpito. En usko, että mikään valtaketjun lenkeistä olisi nousemassa Alkoksi Alkon paikalle.

Mikä on STM:n ja STTV:n työnjako jatkossa?

– Ministeriö ohjaa ja tuotevalvontakeskus toimeenpanee. Käytännössä jako ei aina ole kovin selkeä. Siksi pohdimmekin parhaillaan, miten asiat järjestetään. Osa ministeriön vanhasta vallasta tietysti siirtyy tälle uudelle organisaatiolle. Mitään reviiritistelua en kuitenkaan ole havainnut käytävän. Uskon, että työnjako selkiytyy ajan mittaan luontevaksi, niin meidän kuin koko ketjun osalta.

TUOMIOISTUINTIETÄ KOKEILLAAN

Onko vähittäismyyntimonopolin säilyttäminen tärkeää vai ajaisiko lisenssi-järjestelmä saman asian?

– Kun uutta alkoholilakia valmisteltiin, käytiin laajaa periaatteellista keskustelua niin kotimaisella kuin pohjoismaisellakin tasolla. Hyvin yksimielinen kanta oli, että jakelujärjestelmä on keskeinen osa pyrkimystä rajoittaa kokonaiskulutusta ja että vähittäismyyntimonopoli on perinteisen pohjoismaisen jakelujärjestelmän ydin. Kyllä sen säilyttämiseen pyritään.

Ilkka Suominen pelkää (IS 19.8.95), että vähittäismyyntimonopoli pur-

kautuu viimeistään ensi vuosikymmenen alussa EU-jäsenyyden seurauksena. Johtaako EU-sopimus vääjäämättä tähän?

– Ei EU-sopimus sinänsä tähän pakota. Neuvottelujen loppuvaiheessahan komissio ilmoitti, ettei se tule asettamaan pohjoismaisia vähittäismyyntimonopoleja kyseenalaiseksi. Tämä oli selkeä neuvottelutulos.

Jos komissio ei aseta kyseenalaiseksi, jokin intressiryhmä saattaa asettaa. Tuomioistuintie on käytettävissä?

– Niin. Kuka tahansa asianosainenhan voi esittää, että vähittäismyyntimonopolit ovat Rooman sopimuksen vastaisia, ja viedä asian tuomioistuimeen. Komissiokin on todennut, ettei sillä ole valtaa tuomioistuinten päätöksiin. Ja tätä tietähän parhaillaan ollaan kokeilemassa. Ruotsissa eräs yksityiskauppias on valittanut Systembolagetin monopolista sikäläiseen tuomioistuimeen, joka puolestaan on pyytänyt asiasta lausuntoa EU:n tuomioistuimelta. Tämä taas sallii jäsenmaiden sanoa kantansa ennen oman lausuntonsa antamista. Tätä kautta Suomellakin on mahdollisuus sanoa asiasta sanansa.

Aikooko Suomi sanoa?

– Kyllä, lausunto on parhaillaan valmisteilla.

Ratkeako kaikkien vähittäismyyntimonopoliin kohtalo tässä prosessissa?

– Ei välttämättä. Tässä jutussa päätöksen tekee ruotsalainen tuomioistuin ja se koskee vain Systembolagetin asemaa. EU:n tuomioistuin on tässä vain lausunnon antajana. Paljon riippuu siitä, millaiseksi lausunto muotoillaan.

Alkoholilain käsittelyn yhteydessä eduskunnan kaksi valiokuntaa vaati vähittäismyyntimonopolin irtottamista Alko-Yhtiöt-konsernista. Pitäisikö monopolia irrottaa?

– Tämä kysymys ei nyt ole ajankohtainen. Paras on ensin katsoa, millainen periaateratkaisu vähittäismyyntimonopolien suhteen syntyy. Jos monopolit säilyvät, asia saattaa nousta uudelleen esiin.

TURISTIVIINAN RAJOITTAMINEN TÄRKEÄÄ

Mitä Suomen EU:lta saamille turistiviinan poikkeuskiintiöille, joiden voimassaoloaika päättyy vuoden 1996 lopussa, tulee jatkossa tapahtumaan? Tästä liikkuu monenlaisia tulkintoja.

– Suomi pyrkii jatkamaan nykyisiä tuontikiintiöitä. Siirtyminen kertarysäyksellä EU:n nykyisin soveltamaan tuontioikeuteen johtaisi vääjäämättä Suomen alkoholiverotuksen tason selvään alentamistarpeeseen, muuten halpa tuontialkoholi syrjäyttäisi suurelta osalta kotimaisen myynnin. Siksi pyrimme tässä asiassa mahdollisimman hyvään kompromissiin.

Onko tästä jo neuvoteltu EU:n kanssa?

– Verotuskysymykset ovat valtiovarainministeriön vastuulla ja ne ovat vireillä. Yhteistyö Ruotsin kanssa on tärkeää, koska Ruotsilla on samanlaiset poikkeuskiintiöt kuin Suomella ja samanlainen intressi jatkaa niitä. Pyrimme asiassa yhteisiin tavoitteisiin.

Miten arvioit EU:n tulevan suhtautumaan?

– Todennäköisesti neuvotte-

lut ovat ongelmalliset, koska paineet markkinoiden vapauttamiseen EU:n sisällä ovat niin vahvat. Pohjoismaistyyppinen alkoholipoliittinen ajattelu on siellä myös koko lailla vierasta. Nykyisten kiintiöiden säilyttäminen on tavoitteemme.

Tämä tarkoittaa sitä, että paineet verotason laskemiseksi joka tapauksessa voimistuvat?

– Kyllä se tuntuu hyvin selvältä, että alkoholijuomien reaalisen hintatason täytyy lähivuosina Suomessa laskea sopeutuakseen eurooppalaiseen hintatasoon. Pyrkimyksenä kuitenkin on, että se voisi tapahtua joustavasti ja hallitusti.

Mitä se tarkoittaa?

– Peruslinjana voisi olla se, mitä on jo muutenkin laman aikana harjoitettu, ettei nimellishintojen tason anneta nousta vaan annetaan inflaation syödä reaalista hintaa alaspäin. Vaikka inflaatio pysyisi yhtä matalana kuin nyt, kymmenessä vuodessa reaalisesta hinnasta lohkeaisi pois ehkä viidennes. Mutta riippuu monesta tekijästä, mm. siitä, mitä tuontikiintiöille tapahtuu, riittääkö tämä vai pitääkö myös nimellistä verotasoja ja sitä kautta kuluttajahintoja laskea.

Kuinka paljon reaalihintoja kaikkiaan pitäisi saada alas?

– Tarkoituksenahan on päästä sellaiseen tasoon, ettei tuontialkoholista olisi suurta uhkaa kotimaiselle myynnille. On hyvin vaikea ennakoita, mikä tuo taso voisi olla. Käytäntö pitkälti ratkaisee. Kokemukset muilta rajakauppa-alueilta viittaisivat siihen, ettei tuollainen 15–20 %:n hintatasaero vielä sanottavasti aiheuta tuontipaineita. Lisäksi Suomen maantieteellinen asema Pohjolan

perukassa saattaa antaa suojaa vähän korkeammallekin hintatasoerolle Manner-Euroopan ja Suomen välillä.

Aiheuttaako hintatason lasku painetta vähittäismyyntimonopolin purkamiseen?

– Ei. Kotimaan hintatasolla säädellään tuonnin houkuttelevuutta. Monopoli taas on jakelukanava, tapa rajoittaa alkoholin tarjontaa, eikä sen järkevyys riipu juomien hintatasa-

Entä ns. itäviina?

– Suomi on unionin rajamaana todella pahassa asemassa suhteessa niihin naapureihinsa, joissa hintataso on erittäin matala. Olisi paitsi Suomen myös unionin etujen mukaista, että kolmansista maista tulevaa halpatuontia voitaisiin tiukemmin rajoittaa. Myös tästä käydään neuvotteluja ja erilaisia toimia on valmisteilla.

ALKOHOLITUTKIMUKSEN ASEMA VAHVISTUU

Alko halusi luopua tutkimuksen ja valistuksen rahhoittamisesta, ja niinpä ne siirtyvät ensi vuonna STM:n hallinnonalalle. Oliko tämä hyvä ratkaisu?

– Alkoholitutkimus on niin lähellä sitä tutkimuslaitosver-

Kuva: Kalervo Koski

kostoa, joka STM:llä on, että alkoholitutkimuksen sijoittuminen tähän kenttään on omiaan tukemaan alkoholitutkimuksen omaa asemaa. Tämä yhteistyö saattaa osoittautua varsin hedelmälliseksi lähitulevaisuudessa, jos ja kun alkoholin kulutus ja alkoholiin liittyvät sosiaaliset ongelmat kasvavat.

Onko alkoholitutkimus syytä säilyttää edelleen erityisenä tutkimuksena vai onko alkoholi liian kapea pohja kokonaiselle tutkimuslohkolle?

– Alkoholitutkimuksella on Suomessa pitkä perinne, enkä näe syytä, etteikö se voisi edelleen sellaisena jatkua. Ja minusta on todella niin päin, että alkoholitutkimuksen punoutuminen takäläiseen tutkimuslaitosverkostoon pikemmin vahvistaa kuin heikentää sen identiteettiä. Alkoholitutkijoiden joukko on niin vahva ja hyvä, että sen vaikutus muuhun verkostoon päin tulee olemaan vähintään yhtä suuri kuin toisin päin.

MATTI VIRTANEN

NORJA JAKAA VINMONOPOLETIN

Norja on päättänyt jakaa alkoholiyhtiönsä kahtia ensi vuoden alusta lukien (Vinmonopoletin tiedote 2/10). Jako tar-

koittaa, että ainoastaan vähittäismyynti säilyy jatkossa monopolina. Se irrotetaan omaksi yhtiökseen ja jatkaa vanhalla

nimellä A/S Vinmonopolet. Muut osat – tuotanto ja tukkumyynti – yhtiöitetään ja siirretään valtion yrityksinä kilpai-